

Ömer-ül Faruk

Adâletin timsâli ikinci büyük halife.

Hazret-i Hamza'nın Müslüman olması üzerine, Mekkeli müşriklerin telâş ve endişeleri had safhaya varmıştı. Çünkü parmakla gösterilen kahramanlardan biri de Müslüman olmuş, Resûlullahın saflarında yer almıştı. Bu beklenmedik hâdise, müşrikleri, büsbütün çileden çıkardı. Hazret-i Ömer bu sırada daha Müslüman olmamıştı. Bir gün, Resûlullah efendimizi, gördüğü yerde öldürmek niyetiyle evinden çıktı. Sevgili Peygamberimizi Mescid-i Harâm'da namaz kılariken buldu ve namazın bitmesini isteyerek, dinlemeye başladı. Habîb-i ekrem efendimiz, El-Hâkka sûre-i şerîfini okuyordu.

Kalbim meyletti

Hattâboğlu Ömer, Peygamber efendimizin okuduklarını hayranlıkla dinliyordu. Ömründe böyle güzel sözler duymamıştı. Bunu kendisi, sonradan şöyle anlatır:

'Dinlediğim bu sözlerin belâgatına, düzgünlüğüne, derli topluluğuna hayrân olmuş, niçin geldiğimi unutmuştum. Bu hâdiseden sonra, kalbimde İslâma karşı bir istek hâsıl oldu.'

Bu hâdisenin, Hazret-i Ömer'in Müslüman olmasında mühim te'siri olmuştur. Çünkü kalbini yumuşatmış, Müslüman olmasına zemin hazırlamıştır.

Hazret-i Hamza'nın Müslüman olmasından üç gün sonra, Ebû Cehil, müşrikleri toplayıp dedi ki:

- Ey Kureyş! Muhammed, putlarımıza dil uzattı. Bizden önce gelen atalarımızın Cehennemde azâb gördüklerini, bizim de oraya gideceğimizi söyledi! Onu öldürmekten başka çâre yoktur! Onu öldürecek kişiye, yüz kızıl deve ve sayısız altın vereceğim!

Bir anda Hattâboğlu Ömer'in kalbinden, İslâma olan istek kayboldu ve yerinden fırlayarak dedi ki:

- Bu işi Hattâboğlundan başka yapacak yoktur.
- Haydi Hattâboğlu! Görelim seni! Bu işi senden başka yapabilecek kimse yoktur.

Hattâboğlu Ömer, kılıcını kuşanarak yola düştü. Giderken Nu'aym bin Abdullah'a rastladı.

Yolda Nuaym bin Abdullah kendisine sordu:

- Yâ Ömer, böyle şiddet ve hiddetle nereye gidiyorsun?
- Milletin arasına nifâk sokan, kardeşi kardeşe düşüren bir kimseyi öldürmeye gidiyorum.
- Yâ Ömer, güç bir işe gidiyorsun. Onun Eshâbı çevresinde pervane gibi dönmektedir. Ona birşey olmasın diye titremektedirler. Onun yanına yaklaşım, zarar veremezsin!

Yakınlarıyla uğraş

Bu söze çok hiddetlenen Hazret-i Ömer kılıcına sarıldı:

- Yoksa sen de mi onlardansın? Önce senin işini bitireyim.

Nuaym bin Abdullah cevap verdi:

- Sen benimle uğraşacağına, kardeşin Fâtıma ile enişten Saîd'in yanına git! Onlar, çoktan Müslüman oldular. Sen önce kendi yakınların ile uğraş!
- Hayır, onlar Müslüman olamazlar.
- Bana inanmazsan, git evlerine, kendilerine sor!

Bunun üzerine Hazret-i Ömer, kardeşini merak edip, öfkeyle hemen evlerine gitti. O sıralarda Tâhâ sûresi yeni nâzil olmuş, eniştesi Saîd ile kızkardeşi Fâtıma bunu yazdırıp, Hazret-i Habbâb bin Eret adındaki sahâbîyi evlerine getirmiş, okuyorlardı.

Hattâboğlu Ömer, kapıdan bunların sesini duydu. Kapıyı çok sert çaldı. Onu, kılıcı belinde kızgın görünce, yazıyı saklayıp, Hazret-i Habbâb'ı gizlediler. Sonra kapıyı açtılar. İçeri girince sordu:

- Ne okuyordunuz?
- Bir şey okumuyorduk.
- Hayır, okuyordunuz. İşittiğim doğru imiş. Siz de O'nun sihrine aldanmışsınız!

Niçin utanmazsın?

Hazret-i Saîd'i yakasından tutup, yere attı. Kardeşi, efendisini kurtarayım derken, onun yüzüne de öfkeli bir tokat indirdi. Yüzünden kan akmaya başladığını görünce, kardeşine acıdı. Fâtıma'nın canı yanmış, kana boyanmış idi. Fakat îmân kuvveti, kendisini harekete getirip, Allahü teâlâyâ sığınarak dedi ki:

- Yâ Ömer! Niçin Allahtan utanmaz, âyetler ve mu'cizeler ile gönderdiği Peygamberine inanmazsın? İşte ben ve zevcim, Müslüman olmakla şereflendik. Başımızı kessen de bundan dönmeyiz.

Sonra Kelime-i şehâdeti okudu. Hattâboğlu Ömer, kızkardeşinin bu îmânı karşısında birden yumuşadı ve yere oturdu. Yumuşak sesle dedi ki:

- Hele şu okuduğunuz kitabı çıkarın.
- Sen temizlenmedikçe, onu sana vermem.

Ömer bin Hattâb gusül abdesti aldı. Ondan sonra Fâtıma, âyet-i kerîme yazılı sahifeyi getirdi. Ömer bin Hattâb güzel okurdu.

Tâhâ sûresini okumaya başladı. Kur'ân-ı kerîmin fesâhatı, belâgatı, ma'nâları ve üstünlükleri kalbini gitgide yumuşattı.

(Göklerde ve yeryüzünde ve bunların arasında ve yedi kat toprağın altındaki şeyler hep O'nundur) [Tâhâ: 6] meâlindeki âyet-i kerîmeyi okuyunca, derin derin düşünceye daldı. Dedi ki:

- Yâ Fâtıma! Bu bitmez tükenmez varlıklar, hep sizin taptığınız Allahın mıdır?
- Evet, öyle ya! Şüphe mi var?

- Yâ Fâtıma! Bizim binbeşyüz kadar altından, gümüşten, tunçtan, taştan oymalı, süslü heykellerimiz var. Hiçbirinin, yeryüzünde bir şeyi yok. Şaşkınlığı büsbütün artmıştı. Biraz daha okudu.

(Allahü teâlâdan başka ibâdet edilecek, tapılacak hak bir ilâh, bir ma'bûd yoktur. En güzel isimler O'nundur) [Tâhâ: 8] meâlindeki âyet-i kerîmeyi düşündü. Sonra dedi ki:

- Hakîkaten, ne kadar doğru.

Ömer ile kuvvetlendir

Habbâb bu sözü işitince, gizlendiği yerden fırladı ve tekbîr getirdikten sonra müjdeyi verdi:

- Müjde yâ Ömer! Resûlullah efendimiz Allahü teâlâyâ duâ ederek, 'Yâ Rabbî! Bu dîni, Ebû Cehil yahut Ömer ile kuvvetlendir, buyurdu. İşte bu devlet, bu saâdet sana nasîb oldu.

Bu âyet-i kerîme ve bu duâ, Hattâboğlu Ömer'in kalbindeki düşmanlığı sildi, süpürdü. Hemen;

- Resûlullah nerede? Beni, Resûlullaha götürür müsünüz? dedi. Zîrâ kalbi, Resûlullaha tutulmuştu.

Ömer bin Hattâb'ın Resûlullahı görmek için yola çıktığı sırada, Resûl-i ekrem, Hazret-i Erkâm'ın evinde Eshâbına nasîhat veriyordu. Hattâboğlu Ömer'in geldiği, Erkâm'ın evinden görüldü. Kılıcı da yanında idi. Heybetli, kuvvetli olduğundan, Eshâb-ı kirâm, Resûlullahın etrafını sardı. Hazret-i Hamza dedi ki:

- Ömer'den çekinecek ne var, iyilik ile geldi ise, hoş geldi. Yoksa o kılıcını çekmeden başını uçururum.

Resûlullah efendimiz buyurdu ki:

- Yol verin, içeri gelsin!

Îmâna gel yâ Ömer!

Cebrâil aleyhisselâm, daha önce, Ömer bin Hattâb'ın îmân etmek için geldiğini ve yolda olduğunu haber vermişti. Resûlullah efendimiz, onu, tebessüm buyurarak karşıladı. Ömer bin Hattâb, Resûlullahın önünde diz çöktü. Resûlullah efendimiz, onu, kolundan tutup buyurdu ki:

- Îmâna gel, yâ Ömer!

O da temiz kalb ile Kelime-i şehâdeti söyledi. Eshâb-ı kirâmın, sevinçten söyledikleri tekbîr sesleri göğe yükseldi.

Hazret-i Ömer, Müslüman olduktan sonraki hâlini şöyle anlattı:

'Müslüman olduğum zaman, Eshâb-ı kirâm, müşriklerden gizlenir ve ibâdetlerini gizli yaparlardı. Bu duruma çok üzüldüm ve Resûlullaha suâl ettim:

- Yâ Resûlallah! Biz hak üzere değil miyiz?

- Evet. Allahü teâlâyâ yemîn ederim ki, ister ölü ister diri olunuz, muhakkak hak üzerindesiniz.

- Yâ Resûlallah! Mâdem ki biz hak üzerinde, müşrikler de bâtil yoldadırlar, o hâlde ne diye dînimizi gizliyoruz? Vallahi biz, dîn-i İslâmı, küfre karşı açıklamaya daha haklı ve daha lâyıktır. Allahü teâlânın dîni, Mekke'de, hiç şüphesiz üstün gelecektir. Kavmimiz bize karşı insafli davranırlarsa ne âlâ, yok taşkınlık etmek isterlerse, kendileriyle çarpışırız.

Yâ Resûlallah! Seni hak Peygamber olarak gönderen Allahü teâlâyâ yemîn ederim ki, hiç çekinmeden ve korkmadan, oturup İslâmı anlatmadığım bir müşrik topluluğu kalmayacaktır. Artık ortaya çıkalım.

Kabûl buyurulunca, iki saf hâlinde dışarı çıkıp, Harem-i şerîfe doğru yürüdük. Safların birinin başında Hamza, diğerinin başında da ben vardım. Sert adımlarla, toprağı un edercesine, Mescid-i harâma girdik. Kureyşli müşrikler, bir bana, bir Hazret-i Hamza'ya bakıyorlardı."

Beni bilen bilir

Hazret-i Ömer'in bu gelişi üzerine, Ebû Cehil ileri çıkıp, 'Yâ Ömer! Bu ne hâldir?' deyince, Hazret-i Ömer hiç aldırış etmeden Kelime-i sehâdet getirdi:
- Eşhedü en lâ ilâhe illallah ve eşhedü enne Muhammeden abdühü ve resûlüh!

Ebû Cehil ne diyeceğini şaşırıldı. Donup kaldı. Hazret-i Ömer bu müşrik gürûhuna dönerek dedi ki:

- Ey Kureyş! Beni, bilen bilir! Bilmeyen bilsin ki, ben Hattâboğlu Ömer'im. Karısını dul, çocuklarını yetim bırakmak isteyen yerinden kıpırdasın! Kımıldayanı, kılıcımla doğrayıp yere sererim!

Bunun üzerine Kureyşli müşrikler, bir anda dağılıp, oradan uzaklaştılar. Böylece, ilk defa Harem-i şerîfte açığtan namaz kılındı.

Hazret-i Ömer, haksızlık karşısında çok hiddetli olduğu gibi, adâletin yerine getirilmesinde de o kadar şefkâtli idi. Bu yüzden adâleti ile meşhûr olmuştur.

Bir gün at satın almak istedi. Atı tecrübe etmek niyetiyle biniciye verdi. Ata binen kimse, koştururken, at tökezleyip kazâyâ uğradı. Hazret-i Ömer atı satıcısına geri vermek istediğinde, satıcı almadı. Sonunda durum, Kâdî Şüreyh hazretlerine intikal etti. Kâdî sordu:

- At, sahibinin izniyle mi koşturuldu?

Hazret-i Ömer dedi ki:

- Hayır, ben denemek için koşturdum.

Atı almak macbûriyetindediniz

Bunun üzerine, kâdî şu hükmü verdi:

- Şâyet at sahibinin rızâsı ile tecrübe edilseydi, sahibine iâde edilebilirdi.

Fakat, siz sahibinden izin almadığınız için geri veremezsiniz, atı almak mecbûriyetindediniz.

Hazret-i Ömer;

- Hak ve adâlet husûsunda boynumuz kıldan incedir, deyip atın bedelini verdi.

Hazret-i Ömer, sonu pişmanlık olan iş yapmazdı.

Onun zamanında, Müslümanlar İslâmiyeti İran içlerine kadar yaydılar. İranlı meşhûr kumandan Hürmizân, teslim olmamak için çok direndi, fakat hayatının tehlikeye girdiğini görünce teslim oldu. Hazret-i Ömer, huzûruna çıkartılan Hürmizân'a sordu:

- Bize söyleyeceğin bir şey var mıdır?

- Var! Fakat önce ölecek miyim, kalacak mıyım bunu bilmem lâzımdır.

- Konuş, sana zarar gelmeyecektir.

- Ey büyük halife, önceleri biz İranlılar siz Arabları öldürüyor, zorla mallarınızı ellerinizden alıyorduk. Ne zaman ki, Allah size peygamber gönderdi. Ondan sonra bizim üstünlüğümüz sona erdi. Siz azîz, biz zelîl olduk.

Söz vermiştiniz

Hazret-i Ömer, Enes bin Mâlik'e sordu:

- Ne yapalım bunu?

- Öldürmeyelim! Çünkü arkasında büyük bir kalabalık vardır. Belki onlar, ileride Müslüman olabilirler.

- Fakat o, Resûlullahın kıymetli arkadaşlarını şehîd etti. Onu sağ bırakmamız uygun olur mu?
- Yâ Ömer bunu öldürmememiz lâzımdır. Çünkü, 'Konuş sana benden zarar gelmez' diye söz de vermiştin.

Hazret-i Ömer, kim tarafından söylenirse söylensin, doğru sözü hemen kabûl ederdi. Enes bin Mâlik hazretlerinin bu sözleri üzerine, onu öldürmekten vazgeçti. Birçok sahâbînin şehîd olmasına sebep olan Hürmizân'ın hayatını bağışladı.

Bir müddet sonra da, Hürmizân Müslüman oldu. Ayrıca onun vesîlesi ile birçok kimse îmâna geldi. Hazret-i Ömer eski can düşmanını bile maaşa bağladı. Çünkü adâlet bunu gerektiriyordu. Adâlet, şahsî fikrin, hissiyâtın üzerinde idi.

Hazret-i Ömer Şam'ı ziyâret ettiğinde, ordusunun kumandanı Ebû Ubeyde bin Cerrâh hazretleri büyük bir kalabalıkla karşıladı.

Hazret-i Ömer ile kölesi beraberlerindeki tek deveye nöbetleşe biniyorlardı. Şehre girişte, sıra köleye gelince, Halîfe devesinden indi. Yerine kölesini bindirdi. Devenin yularından tuttu. Ayakkabılarını çıkarıp dereden geçti.

Hakîr bir kavimdik

Uzaktan bakan; deveye binmiş köleyi halîfe, devenin yularını çeken Hazret-i Ömer'i de köle zannediyordu. Bunu gören Ebû Ubeyde bin Cerrâh dedi ki:
- Efendim, bütün Şamlılar, bilhassa Rumlar, Müslümanların halîfesini görmek için toplandılar. Size bakıyorlar. Bu yaptığınızı nasıl îzâh edebilirsiniz? Sizi köle zannedecekler, küçümseyecekler.

Hazret-i Ömer buyurdu ki:

- Yâ Ebû Ubeyde! Senin bu sözünü işitenler, insanın şerefini, vâsıtaya binerek gitmekte ve süslü elbise giymekte sanacaklar. Biz daha önce zelîl ve hakîr bir kavimdik. Allahü teâlâ, bizleri Müslümanlıkla şereflendirdi. Bundan başka şeref ararsak, Allahü teâlâ bizi zelîl eder, herşeyden aşağı eder.

Bu şekilde şehre girdiler. Gerçekten bu hareketi, onun şerefini küçültmedi, aksine büyüttü. Biz bile 1400 sene sonra, burada, örnek bir hareket diye anlatıyoruz. Eğer tersi olsaydı, o zaman orada unutulup gidecekti.

Halîfe Hazret-i Ömer, Şam'a gidiyordu. Şam'da vebâ hastalığı olduğu işitildi. Yanında bulunanların ba'zısı;

- Şam'a girmiyelim, dedi. Bir kısmı da;
- Allahü teâlânın kaderinden kaçmıyalım, dedi. Halîfe de buyurdu ki:
- Allahü teâlânın kaderinden, yine O'nun kaderine kaçalım, şehre girmiyelim. Birinizin bir çayırı ile, bir çıplak kayalığı olsa, sürüsünü hangisine gönderirse, Allahü teâlânın takdîri ile göndermiş olur.

İlk karantina

Sonra Abdürrahmân bin Avf hazretlerini çağırıp sordu:

- Sen ne dersin?
- Resûlullahtan işittim. 'Vebâ olan yere girmeyiniz ve vebâ olan bir yerden,

başka yerlere gitmeyiniz, oradan kaçmayınız!' buyurmuştu.

Halîfe de;

- Elhamdülillah, benim sözüm, hadîs-i şerîfe uygun oldu, deyip, Şam'a girmediler.

Böylece ilk defa karantina uygulaması yapıldı. Vebâ bulunan yerden dışarı çıkmanın yasak edilmesine sebep, sağlam olanlar çıkınca, hastalara bakacak kimse kalmaz, helâk olurlar. Vebâli yerde, kirli hava ya'nî mikroplu hava, vebâ basilleri, herkesin içine yerleşince, kaçanlar, hastalıktan kurtulamaz ve hastalığı başka yerlere götürmüş, bulaştırmış olurlar.

Hazret-i Ömer, devlet başkanı seçildiğinde, Hazret-i Ebû Bekir'e ta'yîn edilen maaş kadar ücret alıyordu. Bu şekilde bir müddet devam edildi. Daha sonra, Hazret-i Ömer, geçim sıkıntısına düştü.

Bu durumu gören, Eshâb-ı kirâmın büyüklerinden ba'zıları toplanıp, bu durumu görüştüler. Zübeyr bin Avvâm hazretleri şöyle bir teklifte bulundu:

- Kendisine söyleyerek maaşını artıralım.

Teklifi bildirelim

Toplantıda bulunan Hazret-i Ali buyurdu ki:

- Bu teklifi kabûl edeceğimi zannetmiyorum. İnşâallah kabûl eder. Gidip teklifi bildirelim.

Bu arada, Hazret-i Osman söz alıp buyurdu ki:

- Ömer'in hak ve adâlette ne kadar ta'vîzsiz olduğunu hepimiz biliyoruz. Bu teklifimizi bizzat kendimiz değil, kendisini kıramıyacağı birine söyletelim.

Bunu, kızı Hafsa'ya anlatalım, o teklif etsin!

Hazret-i Osman'ın bu teklifi uygun görülerek, beraberce Hazret-i Hafsa'nın huzûruna vardılar. Aralarındaki konuşmaları anlattılar. İsim vermeden, yapılan teklifleri Hazret-i Ömer'e bildirmesini istediler.

Hazret-i Hafsa babasının yanına varıp dedi ki:

- Eshâbdan ba'zıları, senin maaşını az bulmuşlar. Bunun için maaşını artırmayı teklif ediyorlar.

Hazret-i Ömer, bu teklife celâllenip sordu:

- Kimdir onlar?

- Fikrini öğrenmeden kim olduklarını söylemem.

- Eğer kim olduklarını öğrenseydim, onlara gereken cezâyı verirdim. Allahü teâlâyâ duâ etsinler ki, arada sen varsın.

Sonra kızı Hazret-i Hafsa'ya sordu:

- Sen Resûlullahın evinde iken, Allahın Resûlünün giydiği en kıymetli elbise neydi?

- İki tane renkli elbisesi vardı. Elçileri onlarla karşılar, cum'a hutbelerini bunlarla okurdu.

- Peki yediği en iyi yemek neydi?

- Yediğimiz ekmeği, arpa ekmeği idi.

- Senin yanında kaldığı zamanlar, yerde yaygı olarak kullandığınız en geniş, en rahat yaygı neydi?

- Kaba kumaştan yapılmış bir örtümüz vardı. Yazın dörde katlar, altımıza

yayardık. Kış gelince de, yarısını altımıza yayar, yarısını da üstümüze örterdik.

Artanı muhtâçlara vereceğim

Daha sonra Hazret-i Ömer buyurdu ki:

- Yâ Hafsa, benim tarafımdan, seni gönderenlere söyle! Resûlullah efendimiz kendisine yetecek miktarını tespit eder, fazlasını ihtiyâç sahiplerine verirdi. Kalanı ile yetinirdi. Vallahi ben de kendime yetecek olanını tespit ettim. Artanını ihtiyâç sahiplerine vereceğim. Ve bununla yetineceğim.

Resûlullah efendimiz, ben ve Hazret-i Ebû Bekir, bir yol takip eden üç kişi gibiyiz. Onlardan ilki nasîbini aldı ve yolun sonuna vardı. Diğeri de aynı yolu tâkip etti ve O'na kavuştu. Sonra üçüncüsü yola koyuldu. Eğer O da öncekilerin takip ettiği yolu takip eder, onlar gibi yaşarsa, onlara kavuşur ve onlarla beraber olur. Eğer öncekilerin yolunu takip etmezse, başka yoldan giderse, onlarla buluşamaz.

Müslümanlar, buldukları yerlerde oturan gayri müslim halkı korumaları altına aldıkları gibi, turist olarak gelen veya ticârî maksatla gelmiş olan gayri müslimleri de sınırları dâhilinde koruma altına alırlardı. Onların zarar görmemesi için, her türlü tedbiri alırlardı. Bunun geçmişte sayısız örnekleri vardır.

Bize sığınmışlar

Meselâ, Halîfe Hazret-i Ömer zamanında, bir ticâret kervanı gelip, gece Medîne'nin dışına konakladı. Yorgunluktan hemen uyudular.

Bu sırada, herkes uyurken, Halîfe Hazret-i Ömer, şehri dolaşıyordu. Dolaşma esnasında bunları gördü.

Hazret-i Ömer, Abdurrahmân bin Avf'ın evine gelip, yatağından kaldırarak buyurdu ki:

- Bu gece bir kervan gelmiş. Hepsi kâfirdir. Fakat, bize sığınmışlar. Eşyâları çoktur ve kıymetlidir. Yabancıların, yolcuların bunları soymasından korkuyorum. Gel, bunları koruyalım.

Abdurrahmân bin Avf cevap verdi:

- Çok iyi olur, çok güzel düşünmüşsün, hemen geliyorum.

Sabaha kadar nöbetleşe, bu kervanı beklediler. Sabah namazında mescide gittiler. Kervanda bulunan bir genç, o sırada uyanmıştı. Bunları takip edip, arkalarından gitti.

Soruşturup, kendilerine bekçilik eden şahsın Halîfe Hazret-i Ömer ile arkadaşı olduğunu öğrendi. Gelip, arkadaşlarına şöyle anlattı:

- Arkadaşlar! Sabaha kadar iki Müslümanın bizi bekleyip, eşyalarımızın çalınmasına mâni olduğundan haberiniz var mı?

- Müslümanların başka işi yok da, bizi mi koruyacaklar? Üstelik bizim Hıristiyan olduğumuzu biliyorlar.

- Hem de kim korudu biliyor musunuz?

- Kimmiş?

- Müslümanların Halîfesi Ömer.

- Sen yanlış görmüştündür. Halîfenin, gecenin bu vaktinde burada işi ne? O sarayında kuş tüyü yatağında yatıyordu.
- Sizin gibi önce ben de inanmadım.
- Sonra nasıl inandın?
- Sabah olup ortalık aydınlanınca, buradan ayrıldılar. Ben de merak edip arkalarından gittim. Câmîye girdiler. Yolda karşılaştığım birisine, 'Bu kim' diye sordum. 'Halîfemiz Ömer' diye cevap verdi.

Daha ne duruyoruz?

Bu konuşmaları dikkatle dinleyen kâfile halkı, derin bir sessizliğe büründü. Kimsenin konuşacak, birşey söyleyecek hâli kalmamıştı.

Uzun süren bir sessizlikten sonra, içlerinden biri sessizliği bozdu:

- Daha ne duruyoruz? Bu hâl İslâmiyetin gerçek din olduğuna delil olarak yetmez mi?

Diğerleri de bu söze katıldılar. Roma ve İran ordularını perişan eden, adâleti ile meşhûr yüce Halîfenin, bu merhamet ve şefkatini görerek, İslâmiyetin hak din olduğunu anladılar ve seve seve hepsi Müslüman oldular.